

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

УДК 330.341:332.12

М. А. Х В Е С И К,
*професор, доктор економічних наук, академік НААН України,
директор ДУ “Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України”,*
А. М. С У Н Д У К,
*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник ДУ “Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України”
(Київ)*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ДІЇ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Проаналізовано змістові параметри комплексної взаємодії внутрішніх державних і зовнішніх глобальних систем. Визначено характеристики розвитку національної економіки у глобальному вимірі. Обґрунтовано рекомендації з питань удосконалення управління розвитком економіки держави на базі структурно-комплементарного підходу до забезпечення ендогенного функціонування.

Ключові слова: управління, структурно-комплементарний підхід, розвиток, національна економіка, глобальний процес.

M. A. KHVESYK,
*Doctor of Econ. Sci., Professor, Academician of National Agrarian Academy of Sciences of Ukraine,
the Director of the Institute of Environmental Economics
and Sustainable Development of the NAS of Ukraine,*
A. M. SUNDUK,
*Cand. of Econ. Sci., Senior Researcher of the Institute of Environmental Economics
and Sustainable Development of the NAS of Ukraine
(Kyiv)*

CONTROL OVER THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONTEXT OF THE ACTION OF GLOBAL PROCESSES

The substantial parameters of a complex cooperation of state's internal systems and external global ones are analyzed, and some characteristics of the development of a national economy on the global scale are defined. Recommendations aimed at an improvement of the economy development management on the basis of a structural-complementary approach to the ensuring of an endogenous functioning are substantiated.

Keywords: management, structural-complementary approach, development, national economy, global process.

Світові соціально-економічні процеси з початку XXI ст. перебувають у періоді глибоких, всеохоплюючих і кардинальних змін, результатом реалізації яких повинна стати нова конфігурація світового устрою – оновлена геополітична, гео-економічна та соціальна картина світу. Наведені зміни мають вагомий потенціал

кількісних і якісних трансформацій усталеної системи відносин і впливають на більшість сфер людської діяльності. У контексті наведених явищ існує значний рівень кореляції між світовими процесами та функціонуванням самої держави як суб'єкта міжнародних відносин з комплексом сутнісних параметрів, властивостей і значень. Подібні процеси значно впливають на особливості розвитку держави та її позиціонування у світовому просторі.

Під дію подібних явищ і процесів потрапляє й Україна, яка, незважаючи на відносно невелику історію незалежного розвитку, є відкритою державою. Завдяки механізму транспарентності глобальні процеси дістають можливість впливати на територію нашої держави, її внутрішню політику, системи, ринки, а також на розвиток її економічних суб'єктів та кожного громадянина. Подібні дії можуть суттєво змінити усталені параметри національної економіки та адаптувати їх відповідно до глобальних пріоритетів, що формує вагомую загрозу сталому розвитку. Одним з шляхів урегулювання цих питань є формування концептуальних підходів до управління розвитком економіки в умовах дії глобальних факторів, що зумовлює актуальність проблеми дослідження.

Важливості та актуальності дослідження її розвитку в системі глобальних впливів присвячено праці багатьох науковців. Враховуючи масштаб і комплексність проблеми, можна виділити два основних напрями наукового пошуку: перший пов'язаний з вивченням базових характеристик розвитку національної економіки та її складових (а також у системі глобальних впливів), другий – з вирішенням питань управління розвитком на різних рівнях. Результати дослідження ключових параметрів функціонування систем національної економіки висвітлено в працях В.М. Гейця [3; 8; 10], О.С. Шнипка [12], М.З. Згуровського, Ю.М. Пахомова, А.С. Філіпенка [4], М.А. Хвесика [16; 17], О.І. Гонти [5], В.В. Рокочі [13] та ін. Базові засади управління розвитком досліджували, наприклад, І.К. Бистряков [2], В.М. Гриньова [6], Л.І. Антошкіна [7], О.І. Ковтун [11] та інші.

Враховуючи закладені концептуальні положення до визначення засад розвитку національної економіки та системи управлінських заходів у площині її регулювання, доцільним, на нашу думку, є пошук точок взаємодії цих складових, що надасть можливість знайти підходи до управління розвитком національної економіки в контексті впливу глобальних процесів. Відповідно, основне завдання статті – сформулювати ключові характеристики і пріоритети системи управління розвитком національної економіки в контексті дії зовнішніх факторів. Також необхідно встановити базові параметри і показники її розвитку, пов'язані з впливами глобального походження, що має передувати досягненню основної цілі статті і сприяти формуванню адекватних управлінських заходів.

Можна виділити декілька підходів до розуміння категорії розвитку національної економіки, яка трактується як зміна етапів у часовому вимірі, коли формується і забезпечується їх черговість. Одним з них є розгляд розвитку економіки як процесу поліпшення її кількісних та якісних характеристик. На нашу думку, під розвитком національної економіки необхідно розуміти її стале функціонування, характеристики якого зумовлені впливом комплексу соціально-економічних та інших факторів ендо- та екзогенного спрямування. Необхідною умовою розвитку є наявність висхідної динаміки для певних показників, що забезпечить формування позитивного наслідкового середовища.

Управління розвитком національної економіки доцільно розглядати як елемент структурно-комплементарного підходу до забезпечення ендогенного функ-

ціонування. Його зміст полягає в тому, що її сталий розвиток у контексті впливу глобальних процесів досягається шляхом реалізації системи заходів щодо визначення базових векторів дії, стратегічних пріоритетів та інструментів регулювання. Таким чином, він передбачає врахування таких елементів, як визначення параметрів впливів і засад управління (в межах стратегічних пріоритетів та інструментів регулювання), які доповнюють одне одного.

У контексті встановлення параметрів впливів відзначимо, що методологія та методика оцінки розвитку національної економіки в площині впливу процесів глобального спрямування конкретизуються такими позиціями:

а) основні характеристики розвитку соціально-економічної системи України залежать від впливу на державу зовнішніх факторів, тому вона змушена, наскільки це можливо, використовувати або нівелювати параметри впливу світогосподарських процесів;

б) глобальні впливи на основі механізму транспарентності, потрапляючи в межі ендogenous простору, можуть реалізувати закладений потенціал або як переваги для розвитку, або як ризики і загрози;

в) значною мірою рівень прояву взаємодії в системі “національна економіка — глобальні впливи” визначається факторами внутрішнього походження, які формують поле діяльності та зумовлюють особливості реалізації потенціалу зовнішніх впливів у межах території держави;

г) кількісна оцінка передбачає врахування таких характеристик, як базові показники розвитку, коефіцієнти глобалізованості (характеризують рівень взаємодії ендogenous та екзогенного середовищ, що визначається на основі параметрів акумуляції в межах держави та її територіальних складових зовнішніх ефектів), потенціал глобального впливу (передбачає виявлення вірогідних кількісних характеристик внутрішньої системи, які стали можливими через присутність зовнішніх впливів), співвідношення фактичних і порогових значень індикаторів;

д) як індикатори оцінки бралися до уваги показники, які найкраще відображали характеристики розвитку в контексті дії глобальних факторів, — валовий регіональний продукт (ВРП) як базовий макроекономічний показник; прямі іноземні інвестиції; прямі іноземні інвестиції у фінансову діяльність; вимоги банків за кредитами, які надійшли в економіку України в іноземній валюті; експорт товарів і послуг; імпорт товарів і послуг; фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів іноземних інвесторів; кількість вибулих осіб; кількість прибулих осіб; кількість іноземних туристів, які отримали послуги від українських туристичних операторів і агентів; та ін. (усього близько 30 індикаторів);

е) з метою оцінки динамічних характеристик до уваги бралися 2000 р., 2005 р., 2010 р., що дало змогу врахувати як стабільні, так і кризові ознаки розвитку, зумовлені впливом світової фінансово-економічної кризи.

Згідно з проведеними дослідженнями, є 3 основні характеристики розвитку національної економіки в контексті дії глобальних процесів. По-перше, оцінка динаміки показників за період 2000—2010 рр. свідчить про те, що переважна їх більшість визначалася процесами зростання. Наявність таких тенденцій формує вагомими передумови для активних взаємодій між внутрішнім середовищем і зовнішніми процесами. Одночасно активність може бути змінною внаслідок дії інших факторів, які, за умови свого вагомого впливу, призводять до формування процесів мінімізації показників. Найвищі темпи зростання були характерні для фінансових індикаторів: від 2,4 (кількість підприємств, які освоїли ПП) до десятків разів

(ПП; ПП у фінансову діяльність та ін.). Темпи приросту для економічних індикаторів (відносно фінансових) є значно нижчими: від 1,01 (кількість підприємств, які здійснили імпорتنі операції) до 8,4 раза (ВРП на 1 особу). Окремі показники мають від'ємні значення приросту. Показники соціального виміру визначалися процесами зростання і зниження. У цілому наявність висхідних тенденцій розвитку показників зумовлює формування необхідного потенціалу в ендогенних межах, хоча може призводити до виникнення ризиків і загроз.

По-друге, оцінка параметрів глобалізованості національної економіки дала змогу встановити, що протягом досліджуваних років для України її найвищі показники було зафіксовано у 2005 р. (0,4551), а найнижчі – у 2000 р. (0,3761) (рис. 1).

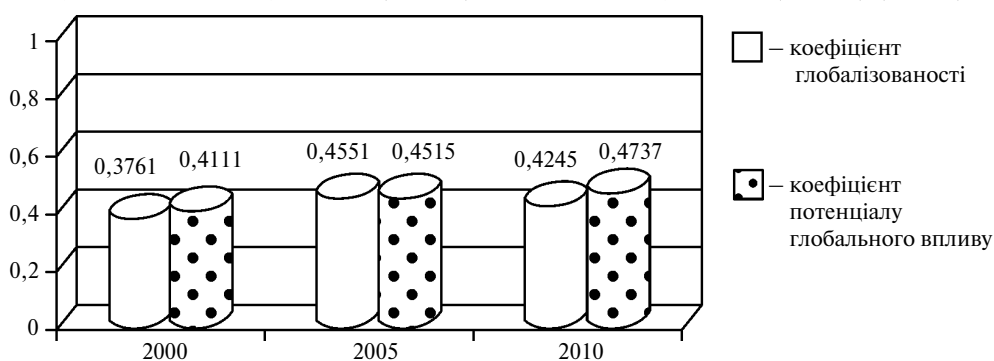

Рис. 1. Динаміка зміни коефіцієнтів глобалізованості та потенціалу глобального впливу протягом 2000–2010 рр.

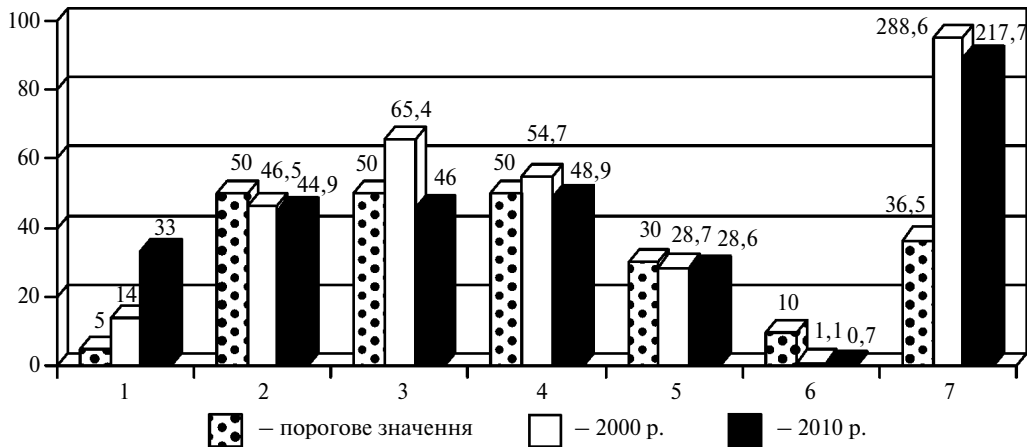
Відзначимо, що висока “концентрація присутності” зовнішніх впливів генерує аналогічні розміри ризиків і загроз, які виникають одночасно з проявом впливів у межах внутрішнього простору держави. У 2010 р., сподіваючись на пролонгацію сформованих тенденцій, логічно було б очікувати на найвище значення за всі роки, однак глобальні кризові явища скоригували коефіцієнт і зупинили його на позначці 0,4245. Отже, зовнішні процеси істотно реагують на кризові явища під час прийняття рішень щодо вкладання ресурсів.

Потенціал глобального впливу відрізняється дещо іншою динамікою розвитку. Найменший коефіцієнт було зафіксовано у 2000 р. (0,4111), з кожним роком він тільки зростав (у 2005 р. – 0,4515, у 2010 р. – 0,4737). Таким чином, протягом усіх років оцінки глобальний вплив визначався тільки процесами зростання (незважаючи на дію світової фінансово-економічної кризи), що свідчить про його вагомий потенціал коригування національної економіки.

По-третє, згідно з проведеними розрахунками, значна кількість фактичних показників, як правило, не відповідає своїм пороговим величинам (рис. 2). Це свідчить, насамперед, про відносно низькі якісні характеристики розвитку в контексті дії глобальних процесів, хоча для окремих значень ситуація не є критичною.

Таким чином, характеристики розвитку національної економіки у площині впливу глобальних процесів визначаються наявністю як позитивних, так і негативних аспектів, які мають вагомий потенціал коригування економічного середовища. Підсумовуючи, відзначимо, що базові вектори дії, про які йшлося, конкретизуються в межах таких позицій: наявності переважно висхідних тенденцій показників у сфері контактів між внутрішнім середовищем і зовнішніми процесами, що формує вагомий передумови для активних взаємодій; диференціації характеристик впливу – якщо протягом оцінки глобалізованість визначалася

процесами зростання і зниження, то потенціал глобального впливу характеризувався тільки процесами зростання, що свідчить про його вагомий потенціал коригування національної економіки; значної невідповідності встановлених порогових і фактичних значень аналізованих показників, що свідчить, насамперед, про відносно низькі якісні характеристики розвитку держави в контексті дії глобальних процесів.

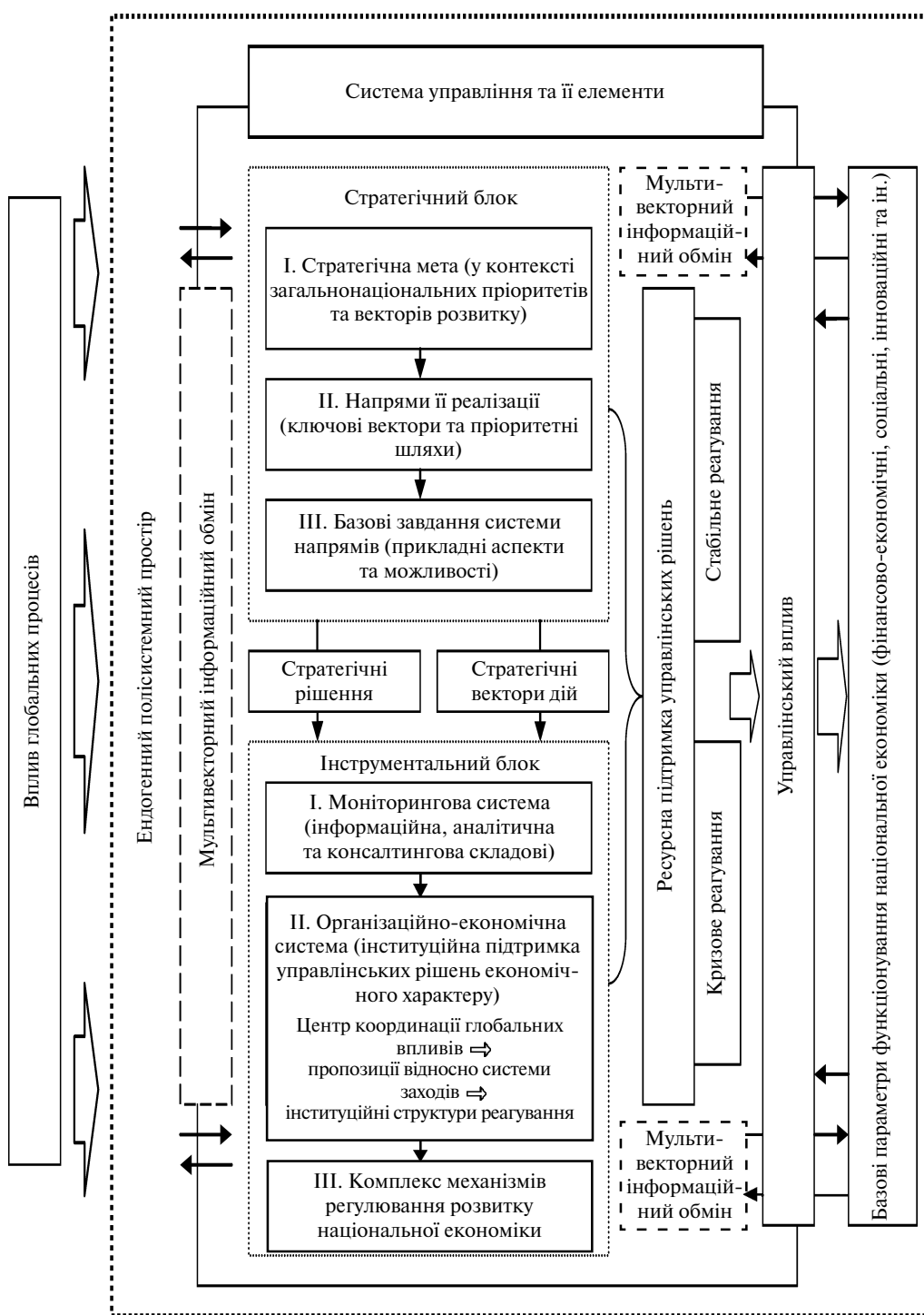

Рис. 2. Оцінка відношення фактичних значень до порогових показників впливу глобальних процесів у національній економіці

1 – обсяг прямих іноземних інвестицій (% до ВРП, порогове значення > 5%); 2 – відношення обсягів кредитів, наданих банками в іноземній валюті, до загального обсягу кредитування (порогове значення < 50%); 3 – обсяг експорту (% до ВРП, порогове значення < 50%); 4 – обсяг імпорту (% до ВРП, порогове значення < 50%); 5 – питома вага провідної країни-партнера в загальному обсягу імпорту товарів (порогове значення < 30%); 6 – відношення кількості прибулих (міждержавна міграція) до постійного населення (порогове значення < 1%, 1% = 10); 7 – споживання води на одного жителя порівняно з країнами ЄС (порогове значення – 36,5 м³ на рік).

З метою врахування впливу глобальних процесів (особливо тенденцій, які визначаються ризиками і загрозами) необхідною є *розробка концептуальних підходів до системи управління*, яка б давала змогу забезпечити ефективне функціонування економіки держави. Аналізуючи існуючі методи вирішення цієї проблеми, зазначимо, що численні наукові дослідження [1; 9; 14] формують досить чітке уявлення про можливості управління. Однак урахування дії факторів зовнішнього спрямування потребує комплексного підходу. Тому пропонуємо формувати систему управління як відкриту, до складу якої належать структурні складові на різних рівнях і з власними повноваженнями. Особливістю є двосторонній рух інформації між суб'єктами управління та оточуючим середовищем, що забезпечить її обіг і на основі цього реалістичність уявлень про розвиток подій у контексті прийняття управлінських рішень.

Основні стратегічні пріоритети, які є орієнтирами системи управління, мають бути конкретизовані в межах стратегічної мети, напрямів і завдань (рис. 3), а управлінські рішення, які приймаються, – зорієнтовані на реалізацію цих позицій. Ключовим моментом таких пріоритетів є *стратегічна мета*. Враховуючи її значення, необхідно, щоб у її викладі було відображено ключові позиції відповідного розвитку держави. Якщо окремі положення стратегії можуть варіюватися або модифікуватися залежно від поточної ситуації та її вимог, то мета залишається незмінною, конкретизуючи вектор розвитку національної економіки.

Рис. 3. Концептуальні засади системи управління розвитком національної економіки в умовах дії глобальних процесів

На нашу думку, стратегічна мета національної економіки в контексті глобальних процесів – забезпечення сталого розвитку держави на основі ендогенних (національних) орієнтирів з урахуванням внутрішніх і зовнішніх переваг для зростання її конкурентоспроможності у світовому масштабі. Враховуючи вагомий вплив глобальних процесів на економіку держави (особливо загроз, що існують

у площині потенціалу глобального впливу і низьких якісних характеристик), важливою є саме орієнтація на внутрішні пріоритети. Стратегічна мета розкривається на основі конкретних *напрямів*, які виступають як “точки тяжіння” для можливих векторів її реалізації (рис. 4).

Рис. 4. Ієрархічна композиція стратегічних пріоритетів управління розвитком в умовах глобальних впливів

Запропоновані напрями, які формують адекватне середовище для розкриття конкретних *завдань*, є пріоритетними, тому що концентрують основні можливі шляхи реалізації стратегічних положень. Однак, враховуючи зміну сучасних тенденцій, вони можуть доповнюватися іншими, більш актуальними положеннями. Основними напрямками є: стабільність розвитку держави (орієнтація на позакризовий розвиток); посилення ролі та розширення функцій держави (державних структур) у системі взаємодії з глобальними процесами; реформування базових засад розвитку національної економіки з метою збалансування основних пропорцій, посилення її якісних і кількісних параметрів та модернізації; ефективне використання сприятливих факторів і передумов розвитку; формування альтернативних стратегій розвитку, які б надавали можливість ситуативно орієнтуватися на зовнішній вектор та його ресурси.

Стратегічні завдання повинні відповідати певним вимогам, що значно полегшить можливість їх прикладного вимірювання. У цьому випадку доцільною вважається орієнтація на SMART-принципи, які використовуються при розробці стратегічних документів і передбачають дотримання таких вимог, як конкретність,

вимірність, досяжність, реалістичність, визначеність за часом [15]. Подібні принципи можуть бути використані під час формування завдань, основні з яких наведено в таблиці 1. Завдання, на відміну від мети і напрямів, легше втілити на практиці; під час їх визначення необхідно враховувати шляхи реалізації.

Таблиця 1

Основні стратегічні завдання забезпечення розвитку національної економіки в системі глобальних впливів

№ п/п	Завдання	Зміст
1.	Удосконалення наявної законодавчої бази у сфері контактів і взаємодії з глобальним середовищем	Ця позиція є однією з ключових, оскільки формує правове підґрунтя для діяльності з цих питань. У законодавчій площині необхідним вважається перегляд функцій держави щодо діяльності, пов'язаної із зовнішніми процесами
2.	Організація належної підтримки щодо формування стратегічного забезпечення	На державному рівні необхідною є організація належного процесу формування стратегій. Це дасть змогу суттєво конкретизувати і виділити основні напрями розвитку держави на перспективу. Необхідною умовою дієвості стратегії є можливість залучення територіальних складових до її реалізації
3.	Визначення механізмів раундування (обходу) кризових явищ	Формування підходів до активізації альтернативних механізмів, ресурсне забезпечення раундування кризових явищ. Подібні механізми повинні бути дійовими в плані запобігання несприятливих варіантів розвитку подій. За високої вірогідності виникнення кризових процесів держава має розробляти подібні механізми як превентивні заходи
4.	Внесення змін до наявної організаційної (інституційної) структури	Держава та її органи влади повинні бути ініціаторами подібних зрушень. Зміни мають надати можливість державі поліпшити реагування на поточні виклики і загрози завдяки вдосконаленню наявної організаційної системи. Проблема полягає в тому, що затримки з внесенням змін можуть призвести до того, що запропоновані завдання визначатимуться низькою ефективністю реалізації
5.	Стимулювання розвитку інформаційно-моніторингової функції за наявних і можливих впливів	Ця функція є однією з ключових, оскільки забезпечує державні структури інформацією про стан справ різних суб'єктів. Функція дасть змогу встановити рівень і потенціал системи ризиків і загроз. Ця позиція пов'язана з поваженнями організаційної структури. Необхідно запроваджувати нові підходи до подібної функції. Одним з орієнтирів має бути системність нагляду; вона полягає в існуванні чіткої, логічної і послідовної системи, яка б відображала реальну ситуацію на різних рівнях. Подібна функція повинна реалізовуватися таким чином, щоб мати можливість сканувати ситуацію в межах держави в режимі реального часу, що дозволить забезпечити за необхідності формування відповідної реакції

Решта завдань конкретизуються шляхом розширення прикладних підходів до можливості регулювання проявів глобальних процесів; дотримання балансу і про-

порцій розвитку економіки держави; вибору інноваційно-інвестиційного вектора розвитку економіки держави; реального залучення приватних структур до реалізації державної політики щодо коригування зовнішніх впливів; орієнтації на використання сприятливих факторів і передумов розвитку; врахування можливостей регіонів як щодо власного розвитку, так і відносно співробітництва із зовнішніми суб'єктами; реалізації політики заміщення ресурсів, дефіцитних для держави; та ін.

З урахуванням впливу глобального середовища на національну економіку та з метою збереження внутрішніх пріоритетів, необхідно використати систему прикладних орієнтирів і підходів до регулювання. Без такої системи держава просто інтегрується у глобальний простір (з власної волі або з примусу) і буде інертним гравцем, який повністю підпорядковується зовнішнім інтересам. Подібна система має охоплювати як економіку і фінанси, так і аспекти соціального розвитку, зважаючи на тісний зв'язок цих сфер між собою. Таким чином, у ситуації, що склалася, слід використати методи, які б надавали змогу змінювати і коригувати шляхи розкриття потенціалу глобальних впливів. За умови успішної реалізації цього завдання Україна дістане можливість відстоювати власні інтереси та захищати внутрішній ринок від зовнішньої конкуренції. Управлінські функції, спрямовані на регулюючі дії глобальних процесів, повинні конкретизуватися в межах системи механізмів, які б давали змогу реального впливу.

До складу основних механізмів регулювання пропонується включати такі їх групи, як політичні, економічні, адміністративні, правові, інформаційні та ін. (табл. 2). Кожна з груп має свої особливості, які формують уявлення про можливість реагування, ефективність і спрямованість реалізації заходів, їх політичну підтримку, взаємодію з іншими державами та ін. Вони визначаються такими характеристиками, як “високі”, “перехідні”, “низькі”, і формують уявлення про сильні та слабкі сторони механізмів під час їх використання.

Таблиця 2

Змістові параметри механізмів регулювання прояву зовнішніх впливів (за основними групами)

Особливості	Групи				
	політичні	економічні	адміністративні	правові	інформаційні
Можливість реагування	+	+	+	+	+
Ефективність реалізації заходів	+	+	+	+	+
Спрямованість дії	±	+	+	±	+
Політична підтримка заходів	+	+	+	+	±
Можливість взаємодії з іншими державами	+	+	±	+	+
Фінансова складова	+	+	±	–	–
Дотримання принципу вільного ринку	±	±	–	+	+
Необхідність змін і нововведень	+	+	±	+	–
Урахування місцевих особливостей	±	±	+	±	±

“+” – високі характеристики; “±” – перехідні; “–” – низькі.

Щодо визначених характеристик базових векторів дії, то одними з них є, наприклад, низькі якісні показники розвитку держави в контексті дії глобальних

процесів (спостерігається невідповідність між фактичними і пороговими значеннями). У цьому випадку доцільно використовувати весь комплекс наявних інструментів, що дасть змогу реалізувати системний вплив на вказані характеристики. Коли ж ідеться про точкові глобальні проекти, то закономірним є застосування окремих інструментів (економічних, адміністративних або інформаційних тощо).

Враховуючи важливість захисту держави від загрозливих глобальних впливів, виправданим є використання запобіжних заходів. Краще заздалегідь розробити й активізувати механізми реагування, ніж в умовах небезпеки в екстремальному порядку шукати засоби впливу та коригування. Зважаючи на нестабільність сучасного глобального середовища, в якому періодично виникають кризові ситуації світового та локального характеру, кожна держава повинна приділяти належну увагу розробці механізмів з превентивним характером реагування. Проблема розробки та впровадження подібних заходів і механізмів вирішується переважно в країнах з високим рівнем розвитку і суттєвими ресурсами для цього. Ці механізми, зважаючи на власні характеристики, мають конкретні особливості використання, тому їх доцільно орієнтувати відповідно до періодів розвитку глобальних впливів. Останні дуже рідко визначаються сталими процесами – скоріше, динамічними із стрімкими зростанням і падінням.

Можна виділити 3 основних сценарії розвитку глобальних впливів, кожний з яких визначається конкретними особливостями: 1) є найбільш динамічним, із стрімкими темпами зростання, які зберігаються протягом усього періоду розвитку; 2) поряд із зростанням на початку характеризується тенденцією до досить тривалої стабілізації; 3) є найбільш помірним за ознакою потенціалу, існують низхідні тенденції протягом досить тривалого періоду. Орієнтуючись на виконані розрахунки та їх статистичні ознаки, найбільш вірогідним є останній сценарій, коли чергуються процеси зростання і зниження, які значною мірою були зумовлені наслідками кризи 2007 р. У межах періоду існування глобального впливу можна виділити 5 основних етапів: А – зародження, В – становлення (розвиток), С–D – стабілізація (криза), Е – руйнація. Етапи С і D певною мірою схожі між собою, зважаючи на те, що вони характеризують період, коли значний потенціал уже накопичено, а тенденції подальшого зростання або гальмуються, або мінімізуються з настанням занепаду.

На нашу думку, раціональною є прив'язка механізмів державного регулювання до перерахованих сценаріїв та їх етапів, що дасть змогу точніше визначити їх потенціал. Необхідність цього пояснюється тим, що в межах кожного сценарію та етапу змінюються також підстави для використання цих механізмів. Їх орієнтація відносно етапів може змінюватись і залежить від позиції держави. Якщо вона більше орієнтується на демократичний розвиток і вільний ринок, то перевага буде на боці тих заходів з її арсеналу, які відповідають принципам невтручання. У випадку, коли йдеться про директивно-наказові підходи, серед можливих механізмів регулювання перевага надається тим, які найбільше збігаються з цими принципами.

Таким чином, якщо країна прагне будувати свою політику з точки зору відкритості зовнішньому світу, то обов'язковою умовою успішності її контактів і зв'язків є наявність в її арсеналі необхідного інструментарію з регулювання проявів глобальних процесів, інакше через них держава стикнеться з істотними загрозами. Також не можна обмежитися використанням тільки певних механізмів. Розвиток не стоїть на місці, а швидкими темпами йде вперед, що зумовлює нові форми глобальних процесів, які також реалізують свій потенціал у межах території держави.

Формування нових підходів, механізмів та інструментів має бути постійним процесом, що дасть змогу забезпечити його дієвість, адекватність і оперативність під час регулювання глобальних проявів.

Важливу роль в управлінні розвитком національної економіки відіграє система моніторингу, результати і висновки діяльності якого формують основу для прийняття управлінських рішень. Вона повинна відповідати середовищу свого функціонування, бути адекватною вимогам, які до неї висуваються, функціональною, здатною до певних змін з метою збереження власних функцій тощо. Основними її призначеннями є: адаптивність; відповідність моніторингу поточним вимогам і потребам; функціональність; можливість трансформування; наявність необхідного інформаційного забезпечення; можливість перевірки управлінських дій, спрямованих на зміну окремих показників розвитку; “відкритість” для інформації.

На нашу думку, інформаційна, аналітична і консалтингова складові цієї системи є основними серед функціональних. Завдання інформаційної складової — забезпечення належного рівня обробки інформації, що надходить, аналітичної — її опрацювання, консалтингової — формування висновків і рекомендацій з метою впливу на ситуацію. У межах таких функціональних складових можна в логічній послідовності визначити основні стадії, які врахують усі необхідні операції.

З цією метою система моніторингу повинна будуватися на принципі регіонального представництва шляхом формування територіальних підрозділів з боку центральної структури. Це значною мірою сприятиме врахуванню особливостей не тільки на рівні регіону, але й на нижчих — адміністративно-територіальних рівнях, і, крім того, значно полегшить управління подібною системою.

Положення пропонованої системи реалізуються в межах організаційно-економічного механізму, який розглядається як важлива складова управління розвитком національної економіки в контексті глобальних процесів. З концептуальної точки зору, логіка дій у межах цього механізму передбачає такі етапи: зовнішні впливи на національну економіку, Центр координації глобальних впливів, пропозиції щодо реалізації необхідних заходів, інституційні та інші структури, система впливів на ситуацію. Однією з важливих структур виступає Центр координації глобальних впливів, метою якого є функціональна підтримка суб’єктів реалізації державної політики у сфері реагування на впливи зовнішнього походження. Ресурсна підтримка управлінських рішень передбачає виділення фондів як кризового реагування (наприклад, стабілізаційного), так і позакризового (наприклад, фонду розвитку держави).

Ключовою ланкою системи є Президент України, який, відповідно до повноважень, дбає про безпеку держави, її незалежність та правонаступництво. Блок центральних органів влади формують Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України, Національний банк України, Служба безпеки України, інші профільні структури, основною метою яких є забезпечення ефективної реалізації державної політики у спеціалізованих сферах.

Обласні державні адміністрації відповідають за розвиток конкретного регіону в межах власних повноважень, на регіональному рівні здійснюють контроль над розвитком зовнішніх впливів. До них надходить інформація про ситуацію в усіх адміністративних одиницях області. У територіальному вимірі вони є вищим органом управління, зважаючи на той факт, що до сфери їх компетенції належить управління розвитком великих територій регіонів.

Місцеві державні адміністрації характеризуються меншими ієрархічністю та можливостями щодо управління зовнішніми впливами. Однак саме на місцевому рівні реалізується потенціал останніх. Особливості діяльності зовнішніх структур формуються саме на місцях і можуть бути корисними для центру, свідчаючи про реалізацію так званих “точкових” проектів. Подібна інформація при надходженні до центру дає змогу визначати конкретні риси ситуації, а не інтегральні.

Отже, можна відзначити, що зовнішні процеси справляють значний вплив на розвиток економіки, який може локалізуватися в системі переваг чи ризиків і загроз. З метою врахування дії глобальних процесів необхідною є реалізація системи управління, яка б забезпечила ефективне функціонування економіки держави. Її доцільно розглядати в площині структурно-комплементарного підходу до забезпечення ендogenous функціонування, згідно з яким забезпечення сталого розвитку національної економіки в контексті впливу глобальних процесів досягається на основі реалізації системи заходів щодо визначення базових векторів дії, стратегічних пріоритетів та інструментів регулювання. З урахуванням актуальності досліджуваної теми, необхідними є подальші розробки з метою визначення теоретичних підходів до вивчення взаємодії між ендogenous та екзogenous просторами, удосконалення інструментарію оцінки цієї взаємодії, а також пошук механізмів управління розвитком економіки відповідно до поточних показників тощо.

Список використаної літератури

1. *Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Дьяченко О.В.* та ін. Адміністративне право України : підруч. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — 544 с.
2. *Быстряков И.К.* Современные проблемы управления развитием переходных обществ : теоретико-методологическое эссе // Стратегія розвитку України: економіка, соціологія, право. — 2004. — № 3–4. — С. 43–79.
3. *Гець В.М.* Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку. — К. : Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2009. — 864 с.
4. *Згуровський М.З., Пахомов Ю.М., Філіпенко А.С.* та ін. Геоекономічні сценарії розвитку України : моногр. — К. : Академія, 2010. — 328 с.
5. *Гонта О.І.* Формування політики транснаціоналізації економіки регіонів: теорія, методологія, практика. — Луцьк : Луцький держ. техн. ун-т, 2008. — 590 с.
6. *Гриньова В.М., Новікова М.М.* Державне регулювання економіки : підруч. — Харків : ІНЖЕК, 2007. — 736 с.
7. *Антошкіна Л.І., Бабіч Н.М., Беседін В.Ф.* та ін. Державне регулювання економіки України: методологія, напрями, тенденції, проблеми. — К. : НДЕІ, 2005. — 410 с.
8. Економіка України за 1991–2009 роки ; [за заг. ред. В.М. Гейця]. — К. : Держкомстат України, 2010. — 112 с.
9. *Зарембо Ю.Г.* Державне регулювання економіки : навч. посіб. — Рівне : Рівненський держ. техн. ун-т, 2001. — 164 с.
10. *Гальчинський А.С., Гець В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П.* Інноваційна стратегія українських реформ. — К. : Знання України, 2002. — 326 с.
11. *Ковтун О.І.* Державне регулювання економіки : навч. посіб. — Львів : Новий світ-2000, 2007. — 428 с.
12. *Шнипко О.С.* Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації. — К. : Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2009. — 456 с.
13. *Рокоца В.В.* Чи змінюється роль держави в умовах глобальної економіки? // Вчені записки : зб. наук. пр. — К. : Університет економіки і права “Крок”, 2008. — С. 146–153.
14. *Рябченко О.П.* Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин : моногр. ; [за заг. ред. О.М. Бандурки]. — Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. — 304 с.
15. *Торинец К.А., Масюк Т.Н.* Сбалансированная система показателей как метод реализации стратегии // Проблемы развития та упровадження системи управління якістю : матер. наук.-практ. студ. конф. — Донецьк : ДонНТУ, 2007. — С. 88–93.

16. Хвесик М.А. Водні ресурси на рубежі XXI ст.: проблеми раціонального використання, охорони та відтворення. — К.: РВПС, 2005. — 564 с.

17. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: моногр. — К.: Кондор, 2007. — 480 с.

References

1. Bytyak Yu.P., Garashchuk V.M., D'yachenko O.V. et al. *Administrativne Pravo Ukrainy* [Administrative Right of Ukraine]. Kiev, Yurinkom Inter, 2007, 544 p. [in Ukrainian].

2. Bystryakov I.K. *Sovremennye problemy upravleniya razvitiem perekhodnykh obshchestv* [Modern problems of the management of the development of transient societies]. *Strategiya Rozvytku Ukrainy: Ekonomika, Sotsiologiya, Pravo – Strategy of the Development of Ukraine: Economy, Sociology, Right*, 2004, No. 3–4, pp. 43–79 [in Russian].

3. Heets' V.M. *Suspil'stvo, Derzhava, Ekonomika: Fenomenologiya Vzaemodii ta Rozvytku* [Society, State, Economy: Phenomenology of Their Interaction and Development]. Kiev, Inst. Economy and Forecast of the NAS of Ukraine, 2009, 864 p. [in Ukrainian].

4. Zgurov's'kyi M.Z., Pakhomov Yu.M., Filipenko A.S. et al. *Geoekonomichni Stsenarii Rozvytku Ukrainy* [Goeconomic Scenarios of Ukraine's Development]. Kiev, Akademiya, 2010, 328 p. [in Ukrainian].

5. Gonta O.I. *Formuvannya Polityky Transnatsionalizatsii Ekonomiky Regionov: Teoriya, Metodologiya, Praktyka* [Formation of the Policy of Transnationalization of the Economy of Regions: Theory, Methodology, Practice]. Lutsk, Lutsk State Techn. Univ., 2008, 590 p. [in Ukrainian].

6. Hryn'ova V.M., Novikova M.M. *Derzhavne Regulyavannya Ekonomiky* [State's Control over the Economy]. Kharkiv, INZHEK, 2007, 736 p. [in Ukrainian].

7. Antoshkina L.I., Babich N.M., Besedin V.F. et al. *Derzhavne Regulyavannya Ekonomiky Ukrainy: Metodologiya, Napryamy, Tendentsii, Problemy* [State's Control over Ukraine Economy: Methodology, Directions, Tendencies, and Problems]. Kiev, NDEI, 2005, 410 p. [in Ukrainian].

8. *Ekonomika Ukrainy za 1991–2009 roky*, zag. red. V.M. Heets' [Economy of Ukraine for 1991–2009]. Kiev, Derzhkomstat Ukrainy, 2010, 112 p. [in Ukrainian].

9. Zarembo Yu.G. *Derzhavne Regulyavannya Ekonomiky* [State's Control over Economy]. Rivne, Rivne State Techn. Univ., 2001, 164 p. [in Ukrainian].

10. Hal'chyns'kyi A.S., Heets' V.M., Kinakh A.K., Semynozhenko V.P. *Innovatsiina Strategiya Ukrain's'kykh Reforms* [Innovative Strategy of Ukrainian Reforms]. Kiev, Znannya Ukrainy, 2002, 326 p. [in Ukrainian].

11. Kovtun O.I. *Derzhavne Regulyavannya Ekonomiky* [State's Control over Economy]. Lviv, Novyi Svit-2000, 2007, 428 p. [in Ukrainian].

12. Shnytko O.S. *Konkurentospromozhnist' Ukrainy v Umovakh Globalizatsii* [Competitiveness of Ukraine under Conditions of Globalization]. Kiev, Inst. of Economy and Forecast of the NAS of Ukraine, 2009, 456 p. [in Ukrainian].

13. Rokocha V.V. *Chy zminyuet'sya rol' derzhavy v umovakh global'noi ekonomiky?* [Is the role of the state changed under conditions of global economy?]. *Vcheni zapysky – Scientific Reports*. Kiev, Univ. of Economy and Right “Krok”, 2008, pp. 146–153 [in Ukrainian].

14. Ryabchenko O.P. *Derzhava i Ekonomika: Administratyvno-Pravovi Aspekty Vzaemovidnosyn*, zag. red. O.M. Bandurka [State and Economy: Administrative-Right Aspects of Interrelations]. Kharkiv, Univ. of Intern. Affairs, 1999, 304 p. [in Ukrainian].

15. Torynets K.A., Masyuk T.N. *Sbalansirovannaya sistema pokazatelei kak metod realizatsii strategii* [A balanced system of indicators as the method of realization of a strategy]. *Problemy Rozvytku ta Uprovadzhennya Systemy Upravlinnya Yakisty – Problems of Development and the Introduction of a System of Control over Quality*, Donetsk, DonSTU, 2007, pp. 88–93 [in Russian].

16. Khvesyk M.A. *Vodni Resursy na Rubezhi XXI st.: Problemy Ratsional'nogo Vykorystannya, Okhorony ta Vidtvorennya* [Water Resources on the Border of the XXI-st Century: Problems of Rational Usage, Protection, and Renewal]. Kiev, RVPS, 2005, 564 p. [in Ukrainian].

17. Khvesyk M.A., Golyan V.A. *Instytutsional'na Model' Pryrodokorystuvannya v Umovakh Global'nykh Vykykiv* [Institutional Model of Nature Management under Conditions of Global Challenges]. Kiev, Kondor, 2007, 480 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28 травня 2012 р.